

Kap 67 : ”Monarkin”

De avslutande tre kapitlen får väl ses som en sammanfattning av CGs regentgärning: att få Torekov-kompromissen att leverera. Kapitlen är spretiga men så är källorna. Det handlar uppenbarligen om att etablera praxis och att förankra ”den nya monarkin” i opinionen så att den inte framstår som dysfunktionell. 2002 publicerades en ledare i Dagens Nyheter om att Sveriges statskick var odemokratiskt och föråldrat. Till 60-årsdagen 2006 publicerade den finländske historikern Henrik Meinander ett sorts svar: en lång jämförande artikel om Sveriges och Finlands statskick. Kontentan var att Sverige hade en stark statsminister och en svag ”president” och att detta förmodligen var bra för landet.^{1,2} Sedan dess har den konstitutionella diskussionen varit död. Allt har handlat om att kronprinsessan Victoria skulle vara en bättre eller i alla fall fräschare regent än sin far.

*

Alla som är emot CG och den svenska monarkin har problem: Enligt ”Economist Intelligence Unit”³ var monarkin Sverige år 2006 världens mest demokratiska land (9.88 på en skala 0-10) och republiken Nord Korea världens minst demokratiska land (1.03 på en skala 0-10). Nord Korea hade år 2008 t o m sjunkit till 0.86. De förargliga tiondelar som fattas för att Sverige skall vara en perfekt demokrati har något med den politiska kulturen att göra: Att två tredjedelar av befolkningen stöder monarkin, att separationen kyrka-stat är ofullständig eller en svensk förkärlek för teknokratiskt expertvälde. Oklart vad. Av 30 helt demokratiska länder (8-10 poäng 2006) var 12 konstitutionella monarkier. Av 51 auktoritära regimer (<4 poäng 2006) var 21 republiker. Bo Setterlind hade uppenbarligen en poäng. Republik är inte någon garanti för någonting. En liknande mätning görs av Reputation Institute (RI). Enligt RIs mätningar⁴ var Sverige 2010 världens mest respekterade land i ett antal aspekter: Bra styre, Avancerad ekonomi och Tilltalande natur. Sverige var även enligt EU ledande i världen på att integrera sina invandrare. Bräck den meritlistan den som kan!

Som symbol för Sveriges ledande ställning är CG mycket populär. Under hela hans ämbete har stödet för monarkin, hur man än mäter och räknar på det, varit kompakt. Frågan är då varför denna envetna kamp för republik? Den populäraste tolkningen verkar vara att svensk radikalism tappat styrfarten. Den utkämpar gång på gång sina gamla strider i stället för att söka nya. Eftersom radikalerna numera är en del av det etablissemang de en gång bekämpade är nuvarande strider snarast symboliska. Förhoppningen tycks vara att monarkin, d v s CG, skall vittra bort av sig själv och lämna plats för republik utan att någon behöver riskera sitt politiska skinn. Förre statsministern Göran Persson uttryckte det så här 2004:

EF Det här går ju som en röd tråd i våra samtal. När jag frågar om kungahuset återkommer du till [Torekov]kompromissen. Och du har varit konsekvent där, vad jag kan minnas av våra samtal, men varför är denna kompromiss så viktig?

GP Därför att den är bra. Den är bra för båda sidor, som var och en har en stark ideologisk övertygelse i frågan. Det är en kompromiss som man kan leva med, På ena sidan har vi rojalisterna, som tycker att kungadömet i sig är någonting man ska slå vakt om och som naturligtvis också gärna hade sett att kungen hade haft politisk makt,

¹ Monarki + demokrati = osant. Dagens Nyheter, 2002-11-04.

² Henrik Meinander. Kungen - för Sverige i framtiden? Svenska Dagbladet, 2006-04-29.

³ Laxa Kekic. The world in 2007. The Economist Intelligence Unit's index of democracy [2006].

⁴ Sweden is the Most Respected Country in the World. Reputation Institute, Pressrelease, 2010-09-27.

en möjlighet att styra och ha inflytande. På andra sidan finns vi som har uppfattningen att Sverige borde vara en republik, med en vald statschef som skulle kunna utöva ett visst politiskt inflytande. Vi har fått den framgången i kompromissen att kungen inte längre har någon politisk makt utan bara representativa funktioner, inåt i landet och utåt mot omvärlden. Uppgifter som han sköter på ett utmärkt sätt. Så i och med att vi har hamnat där så slipper vi ha statsskicket som en uppsplitande inrikespolitisk fråga. Vi ska ju komma ihåg att i det ögonblick som någon av oss driver den här frågan fel eller för långt så utlöser en minoritet i riksdagen en folkomröstning om statsskicket, och då har vi det som den förlamande, allt överskuggande inrikespolitiska frågan under lång tid. Jag tycker inte att den ordning vi har nu är av sådant slag att jag är beredd att riskera något slags politiskt utrymme för att ta bort intresse och koncentration på sådant som verkligen är viktigt att lösa i närtid. Och det har ju varit den pragmatiska hållning som socialdemokratin har haft alltsedan 1917, tror jag, då vi i praktisk mening släppte kravet på republik.

EF Vem skulle vinna en sådan folkomröstning idag?

GP Jag tror definitivt att de som företräder den nuvarande ordningen skulle vinna. Men jag tror inte att någon skulle kunna driva en folkomröstningskampanj på att kungen ska ha politisk makt, det skulle inte gå, och vi har heller inget intresse av att gå åt andra hållet. Det skulle möjligen kunna vara så att vi tog bort kungen som ordförande i utrikesnämnden [som dubblerar de samråd som finns i utrikesutskottet och EU-nämnden], det skulle vara logiskt med tanke på hur konstitutionen ser ut. Men också den saken kräver ju att vi som står bakom kompromissen kom överens om en sådan sak, och det tvivlar jag på att vi gör.

EF Om du leker med tanken att hela den antiroyalistiska apparaten gick i gång och socialdemokratin entydigt argumenterade för ett demokratiskt statsskick och så vidare, skulle det inte vara möjligt att vända den här opinionen?

GP Jag vet inte, det är ju möjligt, men varför ödsla ett år av politisk strid åt detta när vi har så ohyggligt många andra frågor som är viktigare för människor att få lösta i närtid? Det är egentligen det mycket praktiska politiska argumentet. Sedan kan ju en del tycka att det är förkvävande att leva under en monarki, medan andra kan tycka att det är orimligt att vi inte har den tradition som vi har haft sedan 1523, med en monark som har ett visst inflytande, men de är en försvinnande liten minoritet.⁵

Det finns två forskningsrapporter från tiden för kronprinsessan Victorias bröllop *Monarkins makt : Nationell gemenskap i svensk demokrati* av statsvetaren Cecilia Åse 2009 och *Ur svenska hjärtans djup : Reproduktion av samtida monarki* av etnologen Mattias Frihammar 2010 (med Cecilia Åse som bihandledare) som skildrar det här jämviktsläget. Åse för ett resonemang om att monarkin genom sin kombination av folkligt stöd, politisk maktlöshet och som en nationell symbol blivit omöjlig att kritisera. Frihammar för ett resonemang om att man måste skilja på kungen som person och kungen som symbol. Monarkin som vi känner den har ingenting med kungens person att göra. Den har allt att göra med hur vi uppfostras. Ingen av dem tror att den svenska monarkin någonsin kommer att försvinna.⁶ Denna statsvetenskapliga debatt om monarkin som politiskt system redovisas i del 3.

⁵ Erik Fichtelius. Aldrig ensam, alltid ensam. Samtalen med Göran Persson 1996-2006. Norstedts, 2007, s 411-424.

⁶ Mattias Frihammar & Cecilia Åse intervjuas i Gomorron Sverige 2010-06-09 kl 7:46.